

SEMEY EYALETİNDE YAŞAYAN GAGAUZLARDAN KAYDEDİLMİŞ FOLKLOR METİNLERİ*

A.S. AMANJOLOV

Akt. Bülent HÜNERLİ**

ÖZET

Gagauz Türkçesi, genellikle Türkiye Türkçesinin bir ağız gibi değerlendirilen bir Türk lehçesidir. Böyle olmakla beraber kendine özgü bir takım özellikleri de bulunmaktadır. Hatta denilebilir ki bazı gramer özellikleri ve kelimeleri itibarıyla Çağdaş Türkiye Türkçesinden daha çok arkaik bir karakter taşımaktadır. 1957 yılında yazı dili haline gelen bu lehçe, bilindiği üzere yazı dilini en geç oluşturmuş Türk lehçesidir. Bu bakımdan da edebî eserlerinin sayısı bu döneme kadar oldukça sınırlı kalmıştır. Fakat son yıllarda başta Moldova'daki Gagauz Eri Özerk Bölgesi'nde olmak üzere Gagauz Türkçesiyle yazılmış çok sayıda eserin yayınlandığı görülmektedir. Buna paralel olarak Ukrayna'da da kitaplar basılmaktadır. Bunlar içinde özellikle şiir türünde eserler başı çekmektedir. Şiirin yanında Moldova ve Ukrayna'daki Gagauzların anadili eğitim ile birlikte Gagauz Türkçesinin öğretimi üzerine hazırlanmış veya hazırlanmakta olan pek çok eser de dikkat çekmektedir. Anadili eğitimin yaygınlaşmasıyla beraber ileri de Gagauz Türkçesiyle oluşturulan eserlerin sayısında önemli ölçüde artış beklenmektedir.

Gagauzlar bugün başta Moldova'daki Gagauz Eri (Gagauz Yeri) olmak üzere Ukrayna, Bulgaristan, Yunanistan, Romanya gibi ülkelerde yaşamaktadırlar. Asli yerleşim yerleri olan Tuna bölgesinden (Dobruca) 19. ve 20. yüzyıllar arası göç ettirilen Gagauzlar, diğer Türk toplulukları gibi SSCB döneminde de zorunlu göçe maruz tutulmuşlardır. Büyük sıkıntılar çekmişlerdir. Bugün Kazakistan'da da bu sürgünden kalan Gagauzların bakiyeleri bulunmaktadır. Dolayısıyla coğrafi olarak Batı Türkçesi içerisinde yer alan Gagauz Türkçesinin konuşurları mücbir sebeplerle Türkçenin Kuzey-doğu Türkçesini konuşan Kazak Türklerinin (Kıpçak grubu) yaşadıkları coğrafyada hayata tutunmuşlardır. Aynı şekilde Brezilya'ya, Rusya'ya ve son yıllarda

* Bu yazı "Kazak Dialektologiyası, Almatı, 1965, Vıp. I, s. 237-243" sayfalar arasında yer alan ve Altay Sersenulı Amanjolov tarafından yazılmış "Semey Oblısında Turatın Gagauzlardan Jazılıp Alınğan Fol'klor Teksteri" adlı makalenin Kazak Türkçesinden Türkiye Türkçesine aktarılmış şeklidir.

Not: Çalışmanın orijinalinde yer alan Gagauz Türkçesine ait örnek metinlerin, Kazak Türkçesine aktarması verilmiştir. Fakat çalışmamızda bunlar gösterilmemiştir.

Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Kırklareli Üniversitesi, El-mek: hbulent@yahoo.com

Türkiye'ye göç etmiş ve oralarda da yerleşmiş Gagauz grupları bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gagauz, Kazakistan, Göç, Folklor

FOLKORE TEXTS RECORDED FROM GAGAUZS LIVING IN THE SEMEY STATE

STRUCTURED ABSTRACT

The aim of A.S. Amanzholov's work on the folklore of Gagauz people living in Kazakhstan is to collect their oral literature materials. Current geography of Gagauz inhabitancy is also mentioned in this article. Not only do they live on the territories of such countries as Moldova, Ukraine, Bulgaria, but also in the North Caucasus, Kazakhstan (regions of Semey, Pavlodar, Aktobe, Almaty, Shymkent), Kirgisistan and Uzbekistan. Especially, information about those Gagauz people that are currently living on the territory of Bucak district is shared. Given materials date back up to the year of 1965 of the Soviet Union period. The main part of the article, of course, introduces different examples of folklore texts.

Gagauz Turkish is a Turkic language and it is usually considered as a dialect of a Turkey Turkish. Although it has a number of unique features. Actually, it may be said that from the point of view of its grammar peculiarities and vocabulary it bears more archaic character of Modern Turkey Turkish. In 1957 this dialect came into written language, thus it is known as the latest Turkish dialect that obtained the written form. The number of literary works in this regard has been rather limited until today. But in recent years in particular the "Gagauz Eri" Autonomous Region in Moldova shows a large number of published works in written Gagauz Turkish. In parallel, there are books printed in Ukraine as well. Among them especially works of poetry obtain the leading position. Along with the poetry there are a lot of works of Gagauz Turkish in Moldova and Ukraine prepared or being in preparation for the teaching or learning of Gagauz mother tongue, that are also attract attention. It is expected the significant increase of the number of works created in the Gagauz Turkish forward with the expansion of native education.

Nowadays Gagauz people live in so-called Gagauz Eri (Gagauz Place) in Moldova and also live in countries such as Ukraine, Bulgaria, Greece, Romania. Gagauz people were expatriated out from their main settlements – the Danube region (Dobrudja) between 19 and 20th centuries, as well as other Turkish communities during the period of the USSR they also have been subjected to forced migration. They faced great challenges. Today there is Gagauz immigrants' mark is remaining in Kazakhstan. Thus, geographically located within the Western Turkish speakers Gagauz Turkish speakers in consequence of force majeure cling to life in the region of Kazakh Turks (Kipchak group) who spoke north-eastern Turkish. Likewise, there are also Gagauz groups emigrated in recent years and settled to Brazil, Russia and Turkey.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

The main purpose of this article is to present language peculiarities of Gagauz people living in Kazakhstan. Therefore, singularities of their dialect features, while living on the previous habitant territories and before moving to these lands are described. Dialect peculiarities of Gagauz people living in Kazakhstan are compared with dialect of those living in Bucak district.

In 1960 A.S. Amanzholov visited Vulkaneshty, Etulia and Cheshmekoy villages situated in the region of Vulkaneshty, Moldova, in order to collect folklore materials of Gagauz people habitting there. In this work, speaking language of Gagauz people living in the Semey region was compared from different points of view, based on the compiled materials. As the result, it was discovered that speaking language peculiarities of Gagauz people from the districts Kokpekti and Jarma of Semey province, Kazakhstan are very similar Cheshmekoy dialect of Gagauz people from Bucak region (based on “Bir Popaz Masalı” and “Annatma” texts).

In the course of his investigation A.S. Amanzholov points out obvious differences between Cheshmekoy and Chadyr-lunga with Komrat dialects (with mutual dialect) in this way:

1. In the Cheshmekoy language dialect -primarily like any other southern dialect-, the “e” sound is not changed into “ä”, it remains without any change, like in Semey Gagauz language (ben ‘me’, bize ‘to us’, güve “bridegroom”, gide-gide “by going”, söylemee “to say” etc.)
2. In the southern dialects of Gagauz language such words as buuday “wheat”, yaanı “meat”, kiile “louse” are not the same with in the middle dialect language –booday, yahnı, kihle”.
3. Three variants of the dance songs “Gagauz Masalları” and “Foru”, translated into Kazakh language, give us some new perspective about Gagauz language dialect of Semey district. Having compared Gagauz texts and its Kazakh translations we can see vivid differences between these two Turkic languages which belong to Oguz and Kipchak language groups.
4. Considering the fact that “Petruşka”, “Bir Popaz Masalı”, “Fikirlik” fairy-tales and “Annatma” story, written in the region of Semey, along with “Yalancılar” text written in Cheshmekoy, are presented without the translation, article’s content is thought to be not complete.

Key Words: Gagauz, Kazakhstan, Migration, Folklore

Günümüzde SSSR’deki Gagauzlar yaklaşık 130 bin kadardır (1959 yılındaki sayıma göre 124 bin). Onlar aslında Movdovya’nın güneyinde yaşamaktadırlar. Aynı şekilde Ukrayna, Kuzey Kafkasya, Kazakistan (Semey, Pavlodar, Aktöbe, Almatı, Şımkent illeri), Kırgızistan ve Özbekistanda da bulunmaktadır. Gagauzların Kazakistandaki sayısı ise bine yakın olmalıdır (1959 yılındaki sayıma göre cumhuriyetimizde onlar özel/ayrı olarak gösterilmemiştir. Çünkü resmî belgelerde kendi milletini Bulgar diye kaydettirmişlerdir).

Semey Eyaleti’nin Kökpekti ve Jarma ilçelerinde yaşayan Gagauzlar arasında yaptığımız gezimizde (1959 yılı), hoş sohbet Gagauzlardan bir miktar folklorik malzeme kaydettik. Bu

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

malzemelerden Gagauzların diline özgü özellikler de ortaya çıkmaktadır¹ (Amanjlov 1960: 156-157).

Gagauz dilinin, Moldova, Ukrayna ve Bulgaristan'daki bu halkın yerleştiği yer adlandırmalarıyla ilgisi büyük de olsa, bu dil yeterince araştırılmamış birkaç ağıza ayrılmıştır (Pokrovskaya 1961: 34-40; Zajaczkowski 1958: 34-37; Drimba 1963: 63-89). Moldova ile Ukrayna'daki Gagauzların dili L.A. Pokrovskaya'nın gösterdiği gibi aslında iki ağız grubuna veya dialekte ayrılmıştır (orta dialekt ve güney dialekt) (Pokrovskaya 1964: 12). Orta ağız grubu; özellikle Çadır-Lunga ile Komrat ilçelerindeki Gagauz ağızlarının, Gagauz halkının modern oluşum sürecindeki yazı diline ait olacağını ortaya koymaktadır² (Pokrovskaya 1960: 170-190). Yine Gagauz dilinin güney ağız grubunu veya "Vulkanesti dialekti"ni B.P. Tukan, 1960-1963 yıllarında, altı köyden (Vulkanesti ilçesinin Vulkanesti, Etuliya, Gavanoş ve İzmail ilçelerindeki Kotlovina önceki Balboka, Vinogradovka, Aleksandrovka köyleri) toplanan malzemelere göre incelemiştir (Tukan 1965: 4).

Moldova'nın Vulkanesti ilçesindeki Vulkanesti, Etuliya ve Çeşmeköy köylerine (1960 yılı) olan gezimizde yerli Gagauzlarla yüz yüze söyleşip biraz bilgi topladık. Bu yolculukta toplanan bilgilerimizi Semeyli Gagauzlarının konuşma dili özellikleriyle karşılaştırdık. Karşılaştırma neticesi: Bizim Kökpekti, Jarma ilçelerindeki Gagauzların konuşma dili özellikleri, Çeşmeköy ağızına yakın gelen şekillerde de rastlanıyordu (Buna "Bir Popaz Masalı" ve "Annatma" metinleri kanıt).

Örneğin; biz, birbirine çok yakın yerde ve komşu olan Çeşmeköy³ ile Etuliya köylerinin ağızlarındaki karşılıklı farkların (birincisini şartlı olarak Gagauz dilinin orta dialektine, ikincisini güney dialektine dahil edilir) sadece aşağıdaki gibi bazı özelliklerde olduğunu belirttik.

Çeşmeköyde	Etuliyada	Kazakça
Deer	Diy	Deydi (Diyor)
Bilier, Biliyr	Biliy	Biledi, bilip tur (Biliyor)
Bilmierim	Bilmiyim	Bilmeymin (Bilmiyorum)
Satırım, Satıyım	Satıym	Satamın, satıp turamın (Satıyorum)
Gelmerdiler	Gelmediler	Olar kelmedi (kelmes-ti) (Gelmediler/Gelmezdiler)
Almardılar	Almazdılar	Olar almadı (almas-tı) (Almadılar/Almazdılar)
Ben bıyl evlenmeli, Ben lazım evleniyim	Ben lazım evleniyim	Üylenüwim kerek (Evlenmem gerek) Üylenüwge tiyistimin (Evlenmeliyim)
Alıcek	Alacak	Aladı, (keleşekte) almak (Alacak)
Almıycek	Almaycak	Almaydı, almak emes

¹ bk. Kaydedilmiş metinlerimizin bazılarında ç//ş seslerinin değişmesi (kaçtı//kaştı <<kaçtı>>, geçti//geşti <<geçti>>, içti//iştı <<içti>>, uçtum//uştum <<uştum>>, çırpıylar//şırpıylar "çırpıyorlar", açan//aşan <<ne zaman>>) bazen Gagauz dilinin kendi karakteristik özelliğine gibi gözükse de (pozisyonda değişim), kimi zaman Kazakçanın Gagauzcayı etkilemesi ihtimali diye düşünebiliriz. Gagauz halkının kökeni hakkında birincil kaynaklar, Gagauz dilinin başka Türki dillere kıyasla farklılığı ve Semeyli Gagauzların konuşmasına özgü ortaya çıkan bazı tespitlerimiz "O Gagauzah v Kazahstane i ih yazıke" adlı makalemizde anlatıldı. (Amanjlov 1964: 258-265).

² bk. Sostaviteli. D. N. Tanasoglu i L. A. Pokrovskaya, Pravila Orfografii Gagauzskogo Yazıka, Kişinev, 1958.

³ Çeşmeköy'de doğup büyüyen N. F. Peykoolu (1981 yılı doğmuş), G. K. Sarıgüllü (1879 yılı doğmuş) gibi yaşlılar, kendi atalarının bu yere Bulgaristan'daki Kazanlı kentinden göç edip yerleştiklerini, ona kadar burada Tatarların yaşadığını günümüze kadar unutmamışlardır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

Batü	Aga	(Almayacak) Ağa
Kavga vakıdı	Cenk vakıdı	(Aga/Abi) Soğıs vakıdı (Savaş zamanı)
Dünürlär	Dünürlä(r)	Ƙudalar (Dünürler)
Burada	Burda	Bul jerde, munda (Burada/Burda)
Orada	Orda	Sol jerde, sonda (Orada/Orda)

Çeşmeköy ağzının, Çadır-Lunga ve Komrat ağız gruplarıyla (orta diyalektiyle) göze çarpan başlıca farklılıkları:

1. Çeşmeköy ağzında -esasen güney ağız gruplarının benzeri şekilde-, Semeylik Gagauzlarının dilindeki gibi vurgulu durumda gelen “e” sesi, “ä” sesine dönmüyor. Aynı şekilde kalıyor (ben ‘ben’, bize ‘bize’, güve “güvey”, gide-gide “gide-gide”, söylemee “söylemeye” vb.);
2. Gagauz dilinin güney diyalektlerinde olan buoday “buğday”, yaanı “et”, kiile “bit” gibi kelimeler, orta diyalektlerdekiyle –booday, yahnı, kihle”- aynı biçimde değildir.

Aşağıda Kazakça aktarması yapılan “Gagauz Masalları” ve “Foru” denen dans şarkısının üç varyantı, Semey Eyaleti’ndeki Gagauzların ağzı hakkında biraz yeni bilgi vermektedir. Yine Gagauz metinleri ve onun karşılıklı olarak Kazakçaya alternatif aktarımı; Türk dillerinin “Oğuz” ve “Kıpçak” gruplarındaki Gagauz dili ile Kazak dilinin karşılaştırılıp araştırılmasına, farklılıkların açık bir şekilde ortaya koyulmasına malzeme sağlamaktadır.

Fakat, makalenin hacmi yeterli olmayacağından; Semey Eyaleti’nde kaydedilmiş “Petruşka”, “Bir Popaz Masalı”, “Fikirlik” masallarını ve “Annatma” hikayesini, hem de Çeşmeköy’den kaydedilmiş “Yalancılar” gibi metinleri aktarmadan verdik.

Metinler fonetik transkripsiyon şeklinde, Gagauz dili alfabesinin kurallarına çok yakın bir biçimde verildi (dj harfleri Gagauzca kelimelerde c harfi olarak verildi; birinci hecedeki ünlülerin diftongu ile ünsüz sızıcı z sesinin söz sonunda s’ye dönmesi açıkça gösterilmemiştir) Ancak bazı seslerin telaffuzu ile gramatikal şekillerin temel özellikleri yeterince muhafaza edilmiştir (örneğin; -ıy, ıyr şeklinde değişmeli bu zaman türü ile “-caam, caan, ciiz” gelecek zamanın şahıslı kategori biçimleri). Gagauz alfabesindeki ä, ö, ü harfleri; metinlerde, Türk dillerinin büyük çoğunluğunda kabul edilen ə (ä), ø (ö), ʏ (ü) harfleri olarak verildi.

Metinler:

Akıllı Kız

Çocuk gidiy kız kendine bakmaa akıllı-akıllı olsun. Gidiy bir küve. Kız bubasınnan gezärmış satta. Bubası gidiy bu yanı, kız gidiy o yanı, bubası gidiy o yanı, kız gidiy bu yanı. Çocuklan kız karşılaşıy. Çocuk sorıy kıza: kim o seninнен orda? Kız ona cuvap veriy öyle: Canımın can parisi, yüreemin pervanesi. Onun anası, -diy, -benim anamın kaynanası. A çocuk annamıy kim o. Çocuk gene sorıy kıza: eviniz nerde mari kız? Sora kız öyle diy ona: bizim evin üstünde yaz da yatıy i kiş ta yatıy. Çocuk annamadı gene. Gidiy kendi eve çocuk, mamusuna söyliy: Te böyle, te böyle dedi, -diy. Mamusu annıy, ani bubası. -Sordum evlärni, diy çocuk, -dedi bana yaz da yatarmış, kiş ta yatarmış evin üstünde. Mamusu diy: E çocuum, kırık taliga, kırık kızak

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

yatıy evin üstünde. Ertesi pazar geliy çocuk kızın evine. Geliy orayı, giriy içeri, kız yıkany. -Nerde buban? -soriy çocuk kıza. -bubam gitti buudayın adını deıştirmee. -Tez gelecek mi, mari kız?- Doorudan gelirse geç gelecek, dolaşmada gelirse tez gelecek. Çocuk gidiy eve gene, söyliy mamusuna: mamu, -diy, -sordum bubasını. Söyledi bana: Gitti buudayın adını deıştirmee. Mamusu anniy, ani kızın bubası gitmiş deermene...

Ertesi pazar gidiylar taligalarinan gelin getirmee. Alıylar gelini, gidiylar çocuun evine. Yarın yoluna geldiynen saadıç durguzıy taligaları, sorıy onnara: bulun bana bir yer altı toprak, üstü yaprak. Kuuduunu tutayım, tuttuunu da öldüreim. Nekadar narod bilmıy ne istiy o saadıç. Soralım geline,- diy narod, -o beki bilecek. Sorıylar açan geline, gelin söyliy onnarı: O istiy aacın altında bitlenmee, kuvalacak tutacak ta.

Düün bitiy. Kızın bubası geliy, çocaa (güvesine) söyliy: Vereim sana iki yüz koyun, git onnarı sat, getir bana te bukadar para i koyunnarı da getir geri. Çocuk gidiy karısına, diy: Ne yabayım ben? Buban veriy bana iki yüz koyun, satayım onnarı, bukadar para getireim i koyunnarı getireim gene.- A,-diy kız ona,-götür iki yüz koyun panaira, beş-altı karı tut, kırksınlar koyunnarını yapaanı. Sat o yapaanı i koyunnarı da getir geri. Çocuk öyle yapmış.

(Kretsova Mariya İvanovna, Besarabya'daki Balboka Köyü'nde doğmuş, 60 yaşındaki eğitim görmemiş kadın. Kökpekti İlçesi, Romanovka Köyü, 8 Temmuz 1959 yılı).

Kızçaaz Analıklan

Varmış bir adam i bir karı. Adamın varmış bir kızı, karının da bir. Şindi karı istemiy adamın kızını görmee.-Gitsin evden! -däduya diy. Kırladı onu. Kızçaaz aalıy-aalıy gidıy evden. Gide-gide yolda yetişmiş bir fırına (sobaya). O soba yıkık, diy ona: Suva beni i süpür dolayamını (<dolayımını)! Gün gelecek ben sana yapacaam bir yardım. Kız suviy o fırını, süpürıy, gidıy. Yetişiy bir alma aacına. Alma aacı kurumuş, o diy o kıza: isla (<yısla) beni i kaz dolayımını, gün gelecek ben sana bir ilik yapacaam. Kız kazdı alma aacını i isladı. Gıdıy dalşe (dal'se). Yetişiy bir pınara, o pınarı dolayanı batak olmuş. Yalvarıy pınar kıza, diy: pakla benim dolayamını! Kız paklıy onu. Gıdıy dalşe, yetişiy küçüçük evcääz. Orda yaşiy bir babu. O babuya diy: yalvarıyım kabl et beni, yaşayım sizdä. Babu onu kabl ediy. Pazar geliy, babu diy kıza: dur evde, a ben gıdeceem kliseye, a sen yıka uşaklarımı benim. Babu gidıy. Kız ısıdıy su, yıkıy uşakları. Babu geliy kliseden evä. Uşaklar çıkıy mamusuna karşı. Mamusuna diylar: Bizi kaku yıkadı. Babu geliy eve, kızçaaza veriy bir sandıcaak. O kız diy: sen git eve, korkma, bu sandıcaanı yolda açma! Aldı sandıcaanı i kız gidıy eve. Gide-gide yetişiy o alma aacına gene. Alma aacı açmış çiçek, yeşermiş, almaları da var kırmızı. Kıza veriy alma aacı bir alma sevinmekten. Kız gidıy gene yoluna. Yetişiy gene o sobaya -o sobanın içi dolu ekmek. Soba veriy kıza bir somun ekmek sevinmesindän. Kız alıy o ekmeeni, yiy i dalşe gidıy. Yetişiy gene pınara. Ordan alıy bir krujka su, içiy. İ yetişiy eve. Bubasına diy kız: Yap bir büyük avul! Bubası açan yapıy o avulu, kız açıy sandı, ordan çıkıy ertürli ayvan, dolıy avul içi ayvannan. Ey, analı kıza sevinmiş, ani çok ayvan getirdi. Şindi kırladı kendi kızını: Git getir sen da! Kendi kıızı üfkelenip alıy çatıy, asılıy i öliy. Masal da bitti.

(Kivioglova Ekaterina Gerasimovna, Besarabya'daki Vulkanıştı Köyü'nde doğmuş, 58 yaşındaki eğitim görmemiş kadın. Kökpekti İlçesi, Romanovka Köyü, 9 Temmuz 1959 yılı)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

FORU⁴

1) Done mari, sen popaz kızı
Yıldırım geçtim Tunei.
Tune başında kızlar var,
Kızlar var, bez çırpyılar,
Oolannar ot biçiyilar.
Bu gece burda kalmalık
Bir kız bir gelin almalık.
Bu küvün adını ne derlär?
Bu küvün adını Bulgar küvü derlär.
Biz de gitsäk ne derlär?
Sevmiş ta gitmiş derlär.

(Kretsova Mariya İvanovna, Besarabya'daki Balboka Köyü'nde doğmuş, 60 yaşındaki eğitim görmemiş kadın, Kökpekti İlçesi, Romanovka Köyü, 8 Temmuz 1959 yılı)

2) Mariana, popazın kızı,
Yıldırım geçtim Tunei.
Tune başında pınar var,
Pınar başında kızlar var.
Kızlar var, bez şırpyılar,
Oolannar ot biçiyilar
Bu gece burda kalmalık,
Bir Bulgar kızı almalı,
Güzel gelin yapmalı.

(Babova Anastasiya Stepanovna, Semey Eyaletindeki İvanovka Köyü'nde doğmuş, 40 yaşında, Kökpekti İlçesi, Kökpekti Köyü, 1 Temmuz 1959 yılı)

3) Mariana, gümüş gerdana,
Kim döktü gümüş gerdana?
-Kuyumcu, canım yazıcı.
Yıldırım geçtim Tunei,
Tune başında kalâ var
Kalâ başında pınar var

Pınarda kızlar bez çırpar,
Oolannar çayırda ot biçär
Bu gecä burda kalalım,
Bir Bulgar kızı alalım.

(Posmakova Elena Aleksandrovna, Besarabya'daki Tatar-Kıpçak Köyü'nde doğmuş, 63 yaşında, Kökpekti İlçesi, İvanovka Köyü, 17 Temmuz, 1959 yılı)

⁴ N. Tanasoglu ile C. Topal'ın kaydettiği <<Mari, Ay Dalma Fidanı>> ve <<Tuna Başında>> adlı Gagauz şarkıları, bu şarkının varyantları olmalı. Bk. (Tanasoglu 1959: 40, 94).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

PETRUŞKA

Varmış bir popaz. O çıraklarını ödämazmiş. Esli Popaz üfkelenecek-ödeycek parasını, a esli çırak üfkelenecek-ozaman bir yıl işliyecek ona, bir kapiyka da almayacak. Tuttu popaz bir çocuk çırak. Götürdü onu dooru kıra. Çocuk popazın evini bilmiy. Çırakta ekmek yok. Getirdi ona popaz bir fiçı su. Çocaa diy: ben sana getirdim su. -Ben acıktım ne yabayım [nābaim] suylan? -Çocuk diy. Yarına getireceem, -diy popaz, -ekmek. Çocuk aldı öküzün birini, kesti, çaardı çobannarı. Kaynattılar, yidilär. Verdi yaanıyı epsini çobannara. Öküzün kuyruun kesti köktän, o kuyruu soktu yer içine. Saade kaldı kuyruunun ucu dışarıda. Popaz getirdi gene su ona, ekmek yok. A çocuk baarıy: batyuşka, su getiriymisin? Ben yandım susuz.-Getiriym,-diy. Aldı, işti (!) suyu.- E, çocuk, öküzün birisi nerde? -Öküzün birisi,- diy, -çıkıttı boyunduruktan, gitti, battı, te orda salt kuyruu görüniy. Popaz dedi: Nerde? Çocuk dedi: Adi gidelim! Çocuk ileri, popaz geridän. Çocuk yetiştı, tuttu kuyruktan.- Sen de, batyuşka, tut te burdan yuakardan. Beki ikimiz çıkarıyız. Çocuk aşaa itiriy, a batyuşka yukarı çekiy. Açan çocuk kolverdi, batyuşka düştü. Kuyruk batyuşkanın kolunda kaldı. Batyuşka dedi: Güvdesi nerde? -gitti yer içine,- dedi çocuk. Batyuşka dedi: ayda puluu öküzlärlän eve.- E ben, batyuşka, senin evini bilmiym. Batyuşkanın bir palisi vardı, adı Petruşka. - Petruşka nerden geçecek, sen de ordan geç. Añğı eve girecek, sen de orayı. Batyuşka gitti taçankaylan. Çocuk aydıy puluu eve öküzlärlän. Petruşka da gidiy ileri, öküzlärin önünde. Geldi yetiştı eve. Petruşka geldi, portanın altında geştı (!). Öküz sımıy ordan. Çırak aldı nacaa, başlıy kesmää öküzläri. Parça-parça attı epsini portanın altından. Puluu ta geçirdi portanın altından, kendi da geştı çırak. Batyuşka geldi.- Ne yaptın sen, çırak? Neyçin öküzläri kestin?- Sen bana dedin: Nerden Petruşka geçecek, ben da ordan geçirdim. Sen, batyuşka, üfkelenen mi? -Yok, üfkelenmedim. Sabaası pazar. Batyuşka gidecek klisee. Çıraa diy: Kes bana bir koyun. -Nası koyun keseim? -Sıkık et koyunnara, añğısı sana bakacak onu kes. İmää yapacaan, petruşka da koy. Batyuşka gitti. Çırak biledi bıçaa, gitti koyunnara. Sıkık etti-koyunnar epsi baktı. Çırak epsini kesti. Bir koyunu soydu, bir büyük sininin içinä koydu. Gitti petruşka getirmee başçedän. O Petruşka, o köpecik yatıy orda. A çırak tuttu onu, kesti, koydu onu koyunun üstünä. Attı fırına, pişirdi. Batyuşka da geldi. Çırak çıkardı sinii, koydu batyuşkanın önüne, batyuşka ep yiy üstündän (Petruşkayı). Çıkıttı kemik. -Çırak, -diy, -çaar Petruşkayı, kemik vereceem ona. -A sen, batyuşka, yiysin Petruşkayı. Batyuşka diy: tpu, sen bana köpek yidirdin! -Üfkelenen mi, batyuşka?- Üfkelenenim. -Adi ver paramı! Aldı parasını da gitti. Masal da bitti.

(Kretsov Hristofor Grigor'eviç, Vulkanıştı köyünde doğmuş 69 yaşındaki eğitim görmemiş kolhozcu, Kökpekti İlçesi, Prohladnoye köyü, 16 Temmuz 1959 yılı)

Bir Popaz Masalı

Bir vakıtta varmış, bir vakıtta yokmuş, alty bir çocuk gelin kendine i yaşıy kenarda. O gelin gidiy popazın yanından. Popaz o geline <<Miya-ga-a>> baarıy. O gelin eve geliyr kendi adamına, ani: ben başka gitmeyceem suya. Adamı sorıyr: Neyçin gitmeyceen suya? Karısı söyliyir adamına ani: Popaz bana kişniyr. Adamı diy karısına: Ey, şaşkın, bilmiysän otvet bermee ona. İ nasıl veriim? -karısı diy. -Sen de, -diyr, -kişne nesoy popaz kişniyr. Popaz soracak: Ne zaman geliym? Sen de: avşama gel. A o soracak: nereye gidecek kocan? A sen otvet ver ona, ani deermene gidecek. Açan gelecek popaz, sen o zaman zaderjat' et onu, çay mol, tauk pişecek to i drugoye, a ben geleceem geri. Açan ben geleceem geri, popaz korkacak, deycek: Ne yabayım ben? Sen o zaman de popaza: Çıkar rubalarını da ver bana, ben koyacaam te orayı. Na giy te bu yamurluun da otur kapı ardına. Vot açan benim kocam soracak, ben deyceem: dilenci...

Avşam olıyr, popaz geliyr rakısınnan, pryaniinnen, epsiyen. Geldi kocası, girdi avula, popaz işitti i sorıyr: ne yabayım? Karı diy: Çıkar rubalarını! Popaz sorıyr: sora ne olacak? -Ben

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

sana vereceem bir yırtık yaamurluk, da sen giyeceen da oturacaan kapı ardında. Adam soracak, bän deyceem: dilenci. Adam girdi içeri, baksa -stol dolu üstü rakı, pryantik, konfeti... Adam sorıyr karıya: ne sen mari bu pryantikleri almışın? Karı otveçat' ediy: Epsi konuşıyrlar, a biz konuşmadık da bir sever. -Nu ladno, -adam diyir, -islä ne almışın. -Çıyırmayciiz mı komuşuları? Adam diyir: Ladno, ikimiz da içeciiz. Oturiylar stola i başlıyrlar içmee. Adam diyir karısına: Bu kim oturiyr? Karısı diyir: bir dilenci geldi.- Yok mu bir parça mamaliga, verelim ona da iysin. Karı diy: ver. Getiriylar, veriylar popaza bir parça mamaliga. Popaz alıyr. Bunnar oturiylar gene stola i davay konuşmaa. Konuşıyrlar, bitiriylar pryantikleri, konfetaları i kalkıyrlar. Adam gidıy o dilenciye, getiriyr iki pud darı, veriyr ona bir de stupka i diy dilenciye: Sabaadan düy iki pud, yap bana pasat. Eer yapmaycaan, to kafanı alacaam! Karıya diyir: Getir kilidi, kilitleylim kapuyı da yatalım uyumaa. Sabaylen kalkıyrlar -popaz bitirmiş pşenoyu düymee. Kolveriylar popazı eve. Şindi adam diy karıya: Git suya! Bakalım kişneycek mi? Karı alıy kazannarı, gidıyr suya. Popaz durmuş tokatta. Karı yapıy <<Miya-ga-a>>, a popaz diy: a, bitti darımız, gene kişniysän?!

(Kısacık Mihail Grigor'eviç, Balboka Köyü'nde doğmuş, 62 yaşındaki eğitim görmemiş kolhozcu, Kökpekti İlçesi, Romanovka Köyü, 6 Temmuz 1959 yılı)

Fikirlik

Varmış üç Vani. Oluyla(r) onnar kafadar. Biri diy: ben sizi doyuracaam ekmeklen parasız. Sora diy öbürü: sen doyurarsan ekmeklen, ben da ozaman yaanıylan. A sora diy üçüncüsü: a ben da ozaman sulaycaam şaraplan parasız. Şindi gidıy panaira ekmek bulacak olan. Baksa bir çocuk satıy ekmek, sorıy: kaçā somunı?- On kopeyka, -diy. -İslä, no olsa bir dört-beş somun, a to biz kalabalık, alacıydım, -diy. -He, amuca, -diy, -dur, bizde evde var taa çok. -A ızlan ozaman getir! Ozaman bu doldurıy çuvalını, urıy sırtına da gitiriyr kafadarlar(ı)na. Şindi gidıy öbürü, yaanı bulacak olan. Baksa- panairda bir çocuk satıy bir toklu. Sorıy: kaçā, be çocuk? - Beş karbona, - diy, - amuca. -He, olaydı iki, -diy, -alacıydım, bir az olacak. Dur, amuca, - diy, - ben şindi gitireceem, evde var taa.- Ani ızlanıver, diy. Ozaman bu alıy tokluyu i gidıy götürıyr kafadarlar(ı)na. Kesıyrlar(r) bu tokluyu, pişiriyla(r) i yiylar(r) ekmeklen. Şindi diy öbürü: nu, kafadarlar, siz beni doyurdunuz, adıin şindi sizi doyurayım şaraba. Gidiyla onnar kırçmaya, gidıyla. Bu şaraba doyuracak olan diy: ver bu kafadarıma, sora ver öbürüne, sora ver bana. İçiylar sarfoş oluncak. Şindi kırçmacı sorıy: kim ödeycek? Bu diy ekmekçiye, ekmekçi diy yaanıcıya, yaanıcı diy buna. Çekediyla(r) çekişmee, kavga yapmaa. -Durun, -diy te olan, ani alınıy şaraplan doyurmaa, -çekişmein, içtik, lüzım ödeşmee. Ani biz böylä yapalım. Baalaylım kırçmacının gözler(i)ni, da kuvalasın bizi, ağıgımızı tutacak, o da ödeycek. Baaladıynan kırçmacının gözlä(r)i, kendileri araladıylar kapuyı i çıkıp gidıylar. Onnar çıktıynan kār o vak(ıt)ta geliy çorbacı. Bu açtıynan kapuyı, o kucaklıy: sen ödeyceen! -diy. Çorbacı bir şamar ona çekiy. -Ne o, be divane, kendi şarabıma kendim mi ödeyceem? -diy.

Az mı geziy onnar, çok mı geziy, bir gün öyle, iki gün öyle. Biri evleniy, kalıylar iki. Şindi bunnar da laf ediyrlar: adi, kafadar, yanaşalım bir yere çırak. Karşı geliylar onnar bir popaza, sorıylar iş. Popaz diy: birinize var iş, o birinize yok, no bunnar kayl olıylar işlemee ikisi bir işte, abe biryerde olsunnar. Biri gidıy inää gütmee. Popazın varmış bir inee. Çıkardıynan o inee kıra, çekedi o inek kaçmaa i bütün gün durmıy. Gücüylen aydıy onu avşamnayan eve. A öbür olan da, çobatar' olacaa, bir kürek maızı iki yapıp ta atıy, a popaz iki küree onun sırtına urıy i iki pazlama veriyr. Şindi toplandıynan avşamnayan biryeri, sorıyla(r) biri birine. Bu sırtmaç olan dii: E, kafadar, çok islä iş, bütün gün uyudum, sen anida çobatar bir çift çizme dikeceen, al yanına instrumentlerni em skemneciini! Öyle da yapıy bu ertesi günü. Şindi bu kalıy evde, a o gidıy inee gütmee.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

Çıkardıynan o haramı kıra, çekediy kaçmaa. Kırk mera dolaşy bu zavallı, kay ediy epsini instrumentlerini. A öbür olan da bir kürek maızı üç yapıy, üç kürek sırtına yiy. Şindi avşamnayan toplandıynan ikisi da üfkeli, laf etmiylar biri birinnen, ikisinin da payına düşiy islâ. Yatıylar da ineen yanında damda. Biri diy: ani git sesle, ne laf ediy o duşman popaz? Bu gidiy pencereye. Popaz diy kariya: Ani bakın, ne yabiy o deliler? Yoluylar kızlar(ı)nı. Kız çıkınca dışarı, bu geliy yerine. Kız gidincek geri, bu gene gidiy pencereye. Kız diy: yatıylar para kuyusunun üstünde. Bu geliy da diy: Kafadar, azır ol, burada gömülü para. Çekeydiyla(r) kazmaa o gece, kazıylar paraya kadar. Bu diy: sen gir kuyuya. O diy: Sen gir. Biri birini inanmiylar, no birisi taa şiretmiş, giriy o, dolduriy yarım çuval para i kendi da giriy çuvala. Bu dışardaki olan kaptıynan çuvalı, urıy sırtına da, de kaçmaa. Kaça-kaça fariy, sıbidıy çuvalı i oturiy. Öbürü, çuval içinde ani, <<yavaş sıbit be, -diy, -kemikler(i)mi kıracan!>> -E sen burdamı be? diy.

Şindi buluşuyylar o evli olannan, söyliylar, ani gidecekler ona mısafirlee. Bu evli olan diy kariya: Gelecekler benim kafadarlarım, konukla onnarı islâ. Karı yapıy piyde, kaz kavuriy, pişiriy ertürlü yimekler. Birda bunnar geliylar. Onnar üçü osoy biri birine benzeşermişler, ani yok nasıl tanımaa, boydan da bir takım, sesleri da bir türlü. Yıylar, içiylar i gidıylar. Adam geldiinen sorıy kariya: geldiler mi?- Geldiler,- diy. Ne yidiler? -diy-. Te kaz kavurdum.- Ver bana da ondan, -diy.- Taa ne? -Piide pişirdim. -Ver bana da ondan. -Taa ne? -Şarap. -Nerdâ oturdular? -diy. -Te burda. O da orayı oturiy. Kaldırdıynan krujkayı baksa- tavanda bir tulum işimik asılı. -Al, -diy kariya, te o işimii, zere avşama gelecekler onu çalmaa. Karı saklıy o tulum başka yere. Gece vakidında geliylar, biri durıy kapuda, biri da pençerede. Kapuya urduynan, adam gidıy kapuya, o vakit öbürü urıy pençereye. Adam üfkeleniy, çıkıp ta çekediy kuvalamaa, takışy birinin ardına. Te o vakıtta kapu açıldıynan öbürü giri veriy içeri. Girdiynen em ilkin elinnen suvazlıy tavanı, anniy ani tulum yok-. Ani, -diy kariya, -ver şu tulumu, vereim da kurtulayım. Karı veri veriy ona tulumu, bu oolan alıy tulumu da de kaçmaa. Kaçarkana karşı geliy adama, çorbacısına tulumun, evli olana. Evli olan diy ozaman: ani ver o tulumu, a sen git çeki gitir, pay edeciiz işimi. Veriy da gidıy. Gitse karşı geliy kafadarına. Ozaman bunnar annıylar, ani tulum gitti çorbacısına. O zaman bunnardan biri gidıy da adamdan ileri yetişişy o eve, giriy içeri da diy kariya: ani mari, çıkar gölmeeni da ver bana em birda şalinka, yapayım bir cümbüş bu delilere. Karı veriy buna gölmeeni em bir şalinka. Bu deli gidıy karının gölmeeni, dartıy karının şalinkasını da oturiy eşikte i aalıy sansı onun karısı: nerede, mol geziysin bân dondum seni bekle-bekle. -Na, -diy adam-, bu pıstiya tulumu, ben gideceem ayvannarı kapamaa. Bu oolan alıy o tulumu da de ediy kaçmaa. Öyleda adam kurtaramıy tulumu. Aldadıylar onu onçün, zere onnar iki, a bu yalnız. Bir akıl, -var laf, - islâ, no iki taa da islâ. Ervakıt lâzım olmaa fikirli.

(Davidov Petr Nikolayeviç, Romanovka köyünde doğmuş, 40 yaşında, Bölge Endüstriyel Birliği'nin kurucusu, Orta düzey eğitimi var, Vatan Savaşı Gazisi, Kökpekti İlçesi, Kökpekti Köyü, 5 Temmuz 1959 yılı).

Annatma

Diil çoktan ben işittim, ani bizim Gagauz dilinde var yazı, bizi, Gacalları (Gagauzları), evelki vakıtta bilmerdiler, ani dünnädâ vardık. A şindi epsimiz birtürlü olduk. Bizim kolhozda var ertürlü halk: Nemtse, Gagauz, Kazah, Çeçen, Fini, Estonets, Latış, Litovets, Ukrainets. 1929 yılda, açan yaptık kolhoz (<<Bessarabiya>>) Romanovka köyünde Semipalata Oblastisinde, yoktu bir russ bile, episi Gagauzdu. O vakıt fayda alardık az. Neyçin zere yoktu birlik. Biri çekerdi çalaya, a biri da oysaya. Vardı çok adam, ani istemerdi girmee kolhoza pak te onun için, ani onun var kızı, a başkasına çocuk. A kolhoza ilk yılla(r) işlerdiler busoy: kızlar ayrı çocuklardan, bir brigadirin işine lâzımdı koymaa iki. Klub yoktu. Sobraniyaya gençleri kolvermerdiler, gitse da onun yanında lâzımdı olsun bir inan adam. Onçün da fayda az alardık. A şindi üürendik nası dünnädâ yaşamaa i üürendik yenice işlemee. Faydası şindi yok. Bizim köyde yok adamda, ani dikme maşinka olmasın,

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

yok adamda radiopriemnik olmasın. Çok adamda var kendi mototsiklet. Şindi evleri yapılar diil nası evel çamurdan. Şiferden yirmi beş-otuz bine yapıy osoy evler. Bizim köyde on ev var osoy. Taa da var çok ev, yapılar sade ani taa bitirmediler. Şindi biz kolhozda kabl ediiz em para, em ekin gündelee. Var adam, ani kabl ediy otuz bine kadar paraylan. Beş-on binden az yok adam kabl etmesin. 1941 yılda bizim Gagauzlar kalmadı geri başka halkardan düştü cenkte ruslarla büle, Kazahlarla büle. Şindi işliiz yenice mehanizmaylan, yok mehanizatsiya ani bilmesin Gagauz eryerde Gagauzlar kalmıylar başka halktan. Epsi savaşıyla(r) üürenmee da vermee çok fayda vatana, osoy ani bizim vatan olsun kavi, zere çok taa duşman bize var.

(Davıdov Petr Nikolayeviç, 18 Temmuz 1959 yılı)

Yalancılar

Çeşmeköyden, Balbokadan toplanêrmışlar yalancılar Volkanşe. Sora topladıynan varmış Balbokadan Kuru oolları (Guguş). Volkanşeşiden biri çekediyr yalan söylemee.

-Varmış bir üç yıllık domuzu (Skrofa). Kaybelmiş skrofa. Orada domuz, burada domuz, yok domuz. Birda baksalar başçeye varmış bir kabak büyük. Eniklemiş (yapmış on iki enik) skrofa o kabak içinde.

A Kuru oolu Balbokalı: Büyük yalan bu yalan, -demiş. Balbokalı diy öyle: Bân da söyleim bir yalan.

- Gidiyr Balbokalı göle, tutıyr bir sazan, üç kiloluk bir sazan, getiriy evâ. Babusu paklıyr sazanı, atıyr fırına. Attıynan fırına, kendilâri gidiylar kliseye. Geliyr açan kimseden babu, bakıyr fırına balı. Balık yok fırına. Orada balık, burada balık, yok balık. Başlıylar izlemee. Bulgurdan bulgura bulıylar balı gölde, su içinde.

(Çeban İl'ya Dimitriyeviç, Besarabyadaki Çeşmeköy Köyü'nde doğmuş, 74 yaşında, I. Dünya Savaşı'na katılmış, Vulkaneşti İlçesi, Çeşmeköy Köyü, 29 Haziran 1960 yılı)

KAYNAKÇA

AMANJOLOV, A.S. (1960). "O Yazıke Kazahstanskih Gagauzov", *Voprosı Yazıkoznaniya*, No:3, 156-157.

AMANJOLOV, A.S. (1964). "O Gagauzah v Kazahstane i ih yazıke", *Problemy Tyurkologii i İstorii Vostokovedeniya*, Kazan: 258-265.

DRIMBA V. (1963). "Remarques sur le parles gagaouzes de le Bulgarie du Nord-Est", *Rocznik Orientalistyczny*, t. XXVI, zesyt 2, Warszawa: 63-89.

POKROVSKAYA L.A. (1960) "Osnovniye Çertı Fonetiki Sovremennogo Gagauzskogo Yazıka", *Voprosı Dialektologii Tyurksih Yazıkov*, C.2. Baku:170-190.

POKROVSKAYA L.A. (1961). "O Primenenii Ponyatıy 'Yazık' i 'Dialekt' K Gagauzskomu Yazıky", *Limba Şi Literatura Moldovenyaske*, No: 3, Kişinev: 34-40.

POKROVSKAYA L.A. (1964). *Grammatika Gagauzskogo Yazıka-Fonetika i Morfologiya*. Moskva: Nauka.

TANASOGLU D. (1959). *Bucaktan Soslär*. Literatura Yazıları. Kişinev: 40, 94.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

TUKAN, B.P. (1965). “Vulkanеџstkiy Dialekt Gagauzskogo Yazıka”, *Avtoreferat Kand. Diss.*, Kіşinev: 4.

ZAJACZKOWSKI W. (1958). “Z Badan Nad Jezykiem i Folklorem Gagauzow w Bulgarii”, *Odbitka ze prawozdan z posiedzen Komisji oddzialu PAN w Krokowie*, Krokowie: 34-37.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

AMANJOLOV, A.S.(Akt. Bülent HÜNERLİ), Semey Eyaletinde Yaşayan Gagauzlardan Kaydedilmiş Folklor Metinleri, *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 10/8 Spring 2015, p. 1383-1394, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8051>, ANKARA-TURKEY

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

